

W drugiej części zbioru, noszącej tytuł: *Związki polsko-jakuckie dawniej i dziś* – zaprezentowane są prace badaczy polskich. Tę część poprzedza wyczerpujący artykuł wstępny A. Kuczyńskiego, podsumowujący wyniki prawie 400-letniej historii polsko-jakuckich stosunków wzajemnych. Analizując kształtowanie się wyobrażeń o ziemi jakuckiej i o jej narodach w literaturze polskiej, autor wprowadza do obiegu naukowego szereg mało znanych źródeł, jak np. wspomnienia Konstantego Wołosowicza, pamiętniki działaczy polskiego ruchu rewolucyjnego „niesocjalistycznej” orientacji. Szczegółowo przedstawił też i kierunki badań współczesnych polskich uczonych, zajmujących się studiami nad politycznym, społeczno-ekonomicznym i kulturalnym rozwojem narodów Jakucji.

Bliski tematycznie tym wywodom Kuczyńskiego jest podsumowujący artykuł Zbigniewa Wójcika, poświęcony wkładowi Polaków w przyrodniczo-naukowe zbadanie Syberii. Warto dodać, że ten segment badawczy jest jednym z najlepiej opracowanych w jakuckiej historiografii – wystarczy, by wspomnieć choćby fundamentalne prace S. Je. Mostachowa, D. A. Szyriny, N. W. Iwanowa, T. N. Oglezniewej i innych.

Przy okazji pragnę zauważyć, że niezupełnie ekwiwalentny jest przekład na język angielski tytułu artykułu Wójcika. Sądząc z kontekstu pracy, chodzi mimo wszystko nie o biologów a o badaczy przyrody.

Do niewątpliwych walorów zbioru zaliczyć należy opublikowanie, wcześniej mało znanych, a w Jakucji – w ogóle nieznanymi, wspomnień Stanisława Palińskiego, Anatola Krakowieckiego, Alfreda Jahna o Jakucji, przygotowanych przez A. Kuczyńskiego. Przedstawiciele wszystkich trzech etapów pobytu Polaków w regionie (zsyłka polityczna końca XIX–początku XX wieków, więźniowie łagrów stalinowskich, naukowe ekspedycje okresu sowieckiego) pozostawili żywe i barwne świadectwa życia kraju w przeszłości.

SARDANA I. BOJAKOWA

Akademia Nauk Sacha (Jakucji)

(Z rosyjskiego przełożył Albin Głowacki)

Dorota Malczewska-Pawelec, *Bogusław Miedziński (1891–1972). Polityk i publicysta*, Wydawnictwo Ibidem, Łódź 2002, ss. 254

Badania nad krótkim, lecz niezwykle burzliwym i brzemiennym w skutki dla dwudziestowiecznych dziejów Polski i Polaków okresem Drugiej Rzeczypospolitej, zaowocowały w ostatnich latach wieloma

wartościowymi, szeroko dyskutowanymi w środowisku historycznym, opracowaniami. Wśród nich poczesne miejsce zajmują biografie czołowych przedstawicieli elity politycznej polskiego międzywojnia¹. Bohaterem dwóch spośród nich stał się jeden z najbliższych współpracowników Józefa Piłsudskiego, Bogusław Miedziński. Już w dwa lata po pierwszej książce, poświęconej temu wybitnemu reprezentantowi obozu piłsudczykowskiemu, pióra Arkadiusza Adamczyka², ukazała się kolejna biografia, pt. *Bogusław Miedziński (1891–1927). Polityk i publicysta*, autorstwa Doroty Malczewskiej-Pawelec – historyka z Instytutu Historii Uniwersytetu Śląskiego.

Zainteresowanie, jakie budzi sylwetka Miedzińskiego wśród historyków najnowszych dziejów Polski, wydaje się w pełni usprawiedliwione. Należał on niewątpliwie do najbardziej znanych, wpływowych i malowniczych postaci Drugiej Rzeczypospolitej, a jego burzliwy życiorys, działalność polityczna i publicystyka stanowią wdzięczny przedmiot badań naukowych. Pierwsze kroki w polityce stawiał jeszcze pod zaborami w szeregach konspiracyjnej Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS) w Królestwie Polskim i polskiej irredenty na terenie Galicji. W latach I wojny światowej był jednym z przywódców Polskiej Organizacji Wojskowej – skąd trafił do I Brygady Legionów Polskich – a także współtwórcą Konwentu, kierującego obozem niepodległościowym po osadzeniu przez Niemców Józefa Piłsudskiego w więzieniu w Magdeburgu. W niepodległej Polsce był początkowo jednym z kierowników polskiego wywiadu, następnie adiutantem Naczelnika Państwa i parlamentarzystą. Uczestniczył w przewrocie 1926 r., aby po objęciu rządów przez obóz pomajowy pełnić kolejno funkcje ministra poczt i telegrafów, redaktora naczelnego prorzadowej „Gazety Polskiej”, a po śmierci Piłsudskiego politycznego doradcy marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego oraz marszałka Senatu Drugiej Rzeczypospolitej. Klęska wrześniowa otworzyła w jego życiu ostatni, emigracyjny rozdział, wypełniony pracą zarobkową i publicystyczną. Pomimo tak interesującej biografii, a także funkcjonującego w literaturze naukowej i relacjach z epoki intrygującego wizerunku tego

¹ Zob. np.: P. Samuś, *Walery Stawek. Droga do niepodległej Polski*, Płock 2002; A. Adamczyk, *Generał dywizji Stawoj Felicjan Składkowski (1885–1962). Zarys biografii politycznej*, Toruń 2001; P. Kardela, *Stanisław Gierat (1903–1977). Działalność społeczno-polityczna*, Szczecin 2000; J. Łączewski, *Michał Grażyński (1890–1965). Sylwetka polityka*, Częstochowa 2000; P. Olstowski, *Generał Gustaw Orlicz-Dreszer*, Toruń 2000; J. Pietrzak, *Radykalny piłsudczyk. Biografia Wojciecha Stpiczyńskiego*, Warszawa 2001.

² A. Adamczyk, *Bogusław Miedziński (1891–1927). Biografia polityczna*, Toruń 2000.

polityka, charakteryzowanego jako „Mefistofeles” czy też „szara eminencja” obozu pomajowego wypada zgodzić się z oceną autorki recenzowanej pozycji, iż, jak dotąd „nie cieszył się on szczególnym zainteresowaniem badaczy przeszłości”³.

Książka D. Malczewskiej-Pawelec zbudowana jest z siedmiu rozdziałów, obejmujących zasadnicze etapy w życiu i publicznej działalności Bogusława Miedzińskiego. W pierwszym pt. *Młodzińcze dylematy* autorka analizuje ideową ewolucję swego bohatera, która doprowadziła go do zaangażowania się w walkę o niepodległość Polski w szeregach PPS. Rozdział drugi (*Ku Piłsudskiemu*) ukazuje udział Miedzińskiego w poczynaniach polskich środowisk i struktur irredentystycznych w zaborze austriackim oraz genezę jego politycznej fascynacji osobą Komendanta. W kolejnym rozdziale pt. *O Wolną i Niepodległą* zaprezentowano żołnierskie losy bohatera biografii w latach I wojny światowej i walk o granice Drugiej Rzeczypospolitej, a na ich tle etapy i mechanizmy jego awansu do kręgu najbliższych współpracowników Piłsudskiego. Rozdział czwarty (*Ambasador Komendanta*) przedstawia początki parlamentarnej i publicystycznej kariery Miedzińskiego, występującego w pierwszej połowie lat dwudziestych w roli eksponenta i nieoficjalnego rzecznika środowiska piłsudczykowskiego w sejmie I kadencji i kręgach dziennikarskich. W następnym rozdziale pt. *Na szczytach władzy* autorka ukazuje polityczny triumf swego bohatera w latach 1926–1935, wyrażający się funkcją ministerialną, stanowiskiem redaktora wysokonakładowej „Gazety Polskiej” i faktyczną rolą dyrygenta całej prorządowej propagandy. Rozdział szósty (*Poszukując następcy Komendanta*) analizuje motywy i przejawy popierania przez Miedzińskiego politycznych aspiracji nowego marszałka Śmigłego-Rydza na tle procesu dekompozycji obozu pomajowego po śmierci Piłsudskiego. Wreszcie w ostatnim rozdziale pt. *Dokumentalista II Rzeczypospolitej* przedstawiono poczynania bohatera biografii jako politycznego emigranta-publicyisty, a zarazem kronikarza najnowszych dziejów Polski.

Niewątpliwym atutem książki D. Malczewskiej-Pawelec jest oparcie jej na bogatym materiale źródłowym. Biografia została oparta na szerokiej kwerendzie archiwalnej, która objęła zarówno archiwa krajowe (np.: Archiwum Akt Nowych, Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie, Archiwum Zakładu Historii Ruchu Ludowego), jak i zagraniczne (zbiory Instytutów Józefa Piłsudskiego w Londynie i w Nowym Jorku, oraz Instytutu Władysława Sikorskiego w Lon-

³ D. Malczewska-Pawelec, *Bogusław Miedziński (1891–1972). Polityk i publicysta*, Łódź 2002, s. 7.

dynie). Wypada również skonstatować, iż D. Malczewska-Pawelec wyszła obronną ręką z trudnej sytuacji, w jakiej postawiła ją i jej książkę wcześniejsza obszerna biografia pióra A. Adamczyka. W odróżnieniu od poprzednika, który konsekwentnie realizując swój zamysł, skupił się przede wszystkim na wszechstronnym ukazaniu Miedzińskiego jako polityka na tle mechanizmów sprawowania władzy w Polsce międzywojennej, D. Malczewska-Pawelec więcej uwagi poświęciła młodości Miedzińskiego, rekonstruując jego ideową ewolucję i genezę życiowych wyborów w latach szkolnych i studenckich. Wiele miejsca w jej książce zajęła również krytyczna i wnikliwa analiza pisarskiej spuścizny Miedzińskiego: publicystyki międzywojennej oraz wspomnień osobistych i relacji z kluczowych wydarzeń w dziejach Drugiej Rzeczypospolitej, spisanych już na emigracji. Problematyka ta w politycznej biografii autorstwa A. Adamczyka znalazła się na drugim planie.

Doceniając w pełni trud badacza, warto jednak zwrócić uwagę na kilka drobnych zresztą braków i nieściłości, które pojawiły się w publikacji D. Malczewskiej-Pawelec. I tak zwraca uwagę brak głębszej refleksji nad pozycją, rolą i zadaniami Miedzińskiego w środowisku piłsudczykowskim jako parlamentarzysty i opozycyjnego publicysty w pierwszej połowie lat dwudziestych; osadzenia jego aktywności w kontekście decyzji i działań podejmowanych zarówno przez samego Samotnika z Sulejówka, jak i jego najbliższych współpracowników, do grona których Miedziński właśnie awansował. Trudno zgodzić się także z przedstawioną przez autorkę interpretacją akcesu jej bohatera do wolnomularstwa, jako wynikającego z poszukiwań światopoglądowych. Miedziński był bowiem raczej jednym z tych piłsudczyków, którzy lożową przynależność wykorzystywali dla celów politycznych własnego środowiska – dyskretne nawiązywania zakulisowych kontaktów „ponad podziałami” i sondowania innych masonów-polityków. Sygnalizowany przez D. Malczewską-Pawelec brak wpływu masonerii jako instytucji na bieg wydarzeń w Polsce nie był w tym zadaniu żadną przeszkodą⁴. Zastrzeżenia wreszcie może budzić nieuwzględnienie przez autorkę w bibliografii niektórych opracowań, m. in.: biografii współpracownika Miedzińskiego, znanego piłsudczykowskiego publicysty Wojciecha Stpiczyńskiego pióra Jacka Pietrzaka⁵ (choć, biorąc pod uwagę występujące w Polsce opóźnienia w informacji naukowej i wydawniczej mogło o tym przesądzić jej ukazanie się w 2001 r.), monografii przewrotu

⁴ *Ibidem*, s. 117–119.

⁵ J. Pietrzak, *op. cit.*

majowego Josepha Rothschilda⁶, głośnej książki Antony' ego Polonsky'ego, prezentującej dzieje polityczne Polski międzywojennej⁷, czy opracowania Andrzeja Misiuka, dotyczącego służb specjalnych w Druhej Rzeczypospolitej⁸.

Podsumowując, wypada stwierdzić, iż najnowsza biografia Bogusława Miedzińskiego jest książką wartościową, uzupełniającą wiedzę historyczną o jednym z czołowych polityków i publicystów Polski międzywojennej, świadcząca również dobrze o naukowej docieklivości i umiejętnościach warsztatowych jej autorki.

PRZEMYSŁAW WAINGERTNER
Uniwersytet Łódzki

Violetta Rezler-Wasielewska, *Działalność naukowo-oświatowa polskich jeńców wojennych w niemieckich i radzieckich obozach podczas II wojny światowej*, Opole 2001, ss. 264

Z kilku powodów prezentuję tę publikację z dużą satysfakcją. Jej Autorka jest pracownikiem Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu. Ta zasłużona placówka statutowo zajmuje się nie tylko gromadzeniem oryginalnych zbiorów oraz działalnością oświatowo-wystawienniczą, ale też od lat prowadzi planową, efektywną działalność naukową. Przejawia się to m. in. w opracowywaniu eksponatów, owocnych kwerendach źródłowych jej pracowników w polskich i zagranicznych archiwach, organizowaniu konferencji naukowych (w kompetentnej obsadzie międzynarodowej), wydawaniu własnego rocznika i publikowaniu materiałów pokonferencyjnych, a także w zdobywaniu przez kadrę stopni naukowych. Jest przy tym ważne, że rozprawy przez nią przygotowane mieszczą się tematycznie ściśle w profilu zainteresowania Muzeum. Ma to miejsce także w przypadku recenzowanej książki. Podjęta w niej oryginalna problematyka stanowi ważny segment badań porównawczych, zainspirowanych i prowadzonych przez Muzeum, nad dziejami żołnierzy polskich w radzieckich i niemieckich obozach jenieckich.

⁶ J. Rothschild, *Piłsudski's coup d'etat*, New York-London 1966.

⁷ A. Polonsky, *Politics in Independent Poland 1921-1939. The Crisis of Constitutional Government*, Oxford 1972.

⁸ A. Misiuk, *Służby specjalne II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1998. Monografia ta, zawierająca zresztą liczne błędy (niektóre z nich dotyczą bezpośrednio Miedzińskiego i ich sprostowanie byłoby cennym wkładem badawczym autorki jego biografii), jest jedną z niewielu poświęconych m. in. problematyce wywiadu w Polsce międzywojennej.